

5. *Пушкар М. С.* Тенденції та закономірності розвитку бухгалтерського обліку в Україні (теоретико-методологічні аспекти) / М. С. Пушкар. — Тернопіль : Економічна думка, 1999. — 422 с.

6. *Румянцева Е. Е.* Новая экономическая энциклопедия / Е. Е. Румянцева. — М.: Инфра-М, 2005. — 724 с.

7. *Соколов Я. В.* Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней : учебн. пособ. для вузов / Я. В. Соколов. — М. : Аудит, ЮНИТИ, 1996. — 638 с.

8. *Соколов Я. В.* Моделирование и его роль в бухгалтерском учете / Я. В. Соколов // Бухгалтерский учет. — 1996. — № 6. — С. 3—8.

9. *Сопко В. В.* Бухгалтерський облік. Основи теорії та концептуальні засади побудови : навч.-метод. посіб. / В. В. Сопко, О. В. Сопко. — К. : Знання, 2002. — 231 с.

10. *Степин В. С.* Философия науки и техники / В. С. Степин, В. Г. Горюхов, М. А. Розов — М.: Гардарики, 1996. — 437 с.

11. *Хендриксен Э. С.* Теория бухгалтерского учета / Э. С. Хендриксен, М. Ф. Ван Бреда [пер. с англ., под ред. проф. Я. В. Соколова.] — М.: Финансы и статистика, 1997. — 576 с.

Волинець О. О., зав. денним відділенням,
Вінницький торговельно-економічний коледж КНТЕУ

РОЛЬ КОНТРОЛЮ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах ринкової економіки, а також з урахування кризових явищ, які зараз відбуваються в економіці України система управління повинна як ніколи своєчасно реагувати на результати контролю зобов'язань і оперативно приймати відповідні управлінські рішення з метою уникнення негативних наслідків. Це дозволить підвищити конкурентоспроможність підприємства, знизити витрати, тримати показники фінансового стану в оптимальних межах. Стратегічне управління зобов'язаннями повинно забезпечити сталий розвиток підприємства, уникнення штрафних санкцій за несвоєчасне їх виконання, забезпечення оптимального рівня платоспроможності підприємства. Оперативне управління повинно забезпечити своєчасне погашення поточних зобов'язань, оптимальне залучення ресурсів у вигляді товарного кредиту, уникнення прострочення платежів, забезпечення достатнього рівня платоспроможності.

Питання реалізації результатів контролю вивчалось багатьма вітчизняними і зарубіжними дослідниками, серед яких варто від-

значити Білуху М. Т., Бутинця Ф. Ф., Завгороднього В. П., Калюгу Є. В., Нападівську Л. В., Шевчука В. О., Усача Б. Ф. та ін. Наукові дослідження в питаннях організації контролю зобов'язань з позиції фінансового менеджменту проводилися такими вченими, як Бланк І. О., Крічівець К. О., Оліфір Ю. О., Ситник Г. В. та ін.

У їхніх роботах значне місце, займає контролінг, як один з пріоритетних напрямів вдосконалення системи оперативного управління поточними зобов'язаннями.

Контролінг (англ. *controlling*) — похідний іменник від дієслова *to control* — «контролювати, керувати, управляти, регулювати, регламентувати», що у свою чергу походить від французького слова, що означає «реєстр, перевірочний список». Термін «контролінг» потрапив з Америки, де, в основному, відбувався розвиток контролінгу як концепції, до Німеччини, де і набув сучасного змістовного наповнення. В той же час у Великобританії і США укорінився термін «управлінський (внутрішньогосподарський) облік» (*management accounting*), «*managerial accounting*»), хоча працівників, до чийх посадових обов'язків входить ведення управлінського обліку, там називають контролерами («*controller*»). В Україні використовують обидва терміни: і контролінг, і управлінський облік. Однак термін «контролінг» більшою мірою відповідає змістовному полю цього поняття, він передає характер цього сучасного і якісно нового явища в управлінні і містить у собі не тільки облікові функції, але й весь спектр функцій управління процесом досягнення кінцевих цілей і результатів фірми.

Щоб дати визначення поняття контролінгу, необхідно зупинитись на історії його розвитку. Від початку, як свідчить сама етимологія слова *controlling*, воно охоплювало систему внутрішньогосподарського обліку та контролю. Контролінг і управлінський облік були синонімами. Головною функцією контролінгу в тогочасному розумінні була функція стеження за рівнем виконання планових показників. Звідси бере початок інформаційна концепція контролінгу, яка розглядає його як систему забезпечення управлінських рішень релевантною інформацією. Звідси ж бере початок функція випереджаючого контролю та раннього попередження, яка неодмінно притаманна системі контролінгу в її сучасному розумінні. І, нарешті, саме звідтоді поняття контролінгу розширюється й захоплює в своє змістовне поле процес планування.

Планування і контроль взагалі нероздільно пов'язані, їх доцільніше розглядати як дві сторони одного явища, ніж як дві послідовні ланки: з одного боку план є підґрунтям для проведення контролю, а з іншого — результати контролю впливають на зміни в

системі планів. Контроль здійснюється, відштовхуючись від планів, а планування корегується за результатами контролю. Врешті решт, ефективний контроль стає неможливим за відсутності чітко скоординованої системи планів, саме тут слід вбачати витоки координаційної концепції контролінгу.

Значущість координаційної функції (або інтеграційно-координаційної, як її ще називають) пов'язана з тим, що ефективність складної системи безпосередньо залежить від якості зв'язку між її окремими елементами. Тобто діяльність кожного з підрозділів підприємства повинна бути скоординована відносно інших підрозділів (центрів відповідальності), оскільки інакше стає неможливою інтеграція роз'єднаних складових у єдине ціле. Ступінь складності системи зумовлює ступінь тісноти зв'язку як між різними рівнями управління, так і між підрозділами одного рівня, і цей зв'язок повинна забезпечити система контролінгу. З точки зору координаційної концепції, це і є головною функцією контролінгу.

Інформаційна функція контролінгу полягає в забезпеченні управлінських рішень необхідною інформацією. Інформаційна система контролінгу повинна будуватися, як зазначають західні фахівці (наприклад, А. Дайле [10]), на засадах релевантності своєчасності та достовірності (саме в такій послідовності, бо ж навіть максимально вірна та оперативна інформація, якщо вона потрапить не туди, де вона була потрібна, не тільки не буде корисною, але й може стати на заваді прийняття управлінського рішення, адже ясність інформаційного поля є основою ефективного управлінського рішення). В той же час неповністю підтверджена інформація, своєчасно подана саме тому менеджеру, якому вона потрібна, буде кориснішою, аніж дані, стовідсотково вірні, але безнадійно застарілі. Інформаційна система контролінгу може бути побудована на основі корпоративної інформаційної мережі й за допомоги спеціального програмного забезпечення, що дозволить стежити за внутрішнім і зовнішнім середовищем підприємства. З точки зору інформаційної концепції, головним завданням контролінгу виступає саме побудова такої системи, тобто інформаційна підтримка управлінських рішень.

Стає очевидним, що ці дві концепції контролінгу не тільки не суперечать одна одній, а, навпаки, взаємно доповнюються: координація стає можливою за умови достатньої інформаційної підтримки, а реалізація принципів релевантності і своєчасності інформації неможлива за відсутності достатньої скоординованості системи.

Саме тому і стало можливим їх поєднання на засадах системної концепції управління. Коли об'єкт управління починає роз-

глядатись як система, на перший план виходить вже не стільки координація, скільки інтеграція, як неодмінна ознака системності. І саме забезпечення системності поступово стає головною функцією контролінгу. А оскільки система управління — завжди відкрита система, то під забезпеченням системності слід розуміти не тільки зв'язок між окремими її елементами, але й зв'язок з елементами системи вищого порядку, відносно якої система управління є елементом.

Саме тут слід вбачати витоки новітньої концепції контролінгу — інтеріоризаційно-експансивної, згідно з якою контролінг розглядається як метод, що поширюється як на окремі елементи системи (на складові елементів тощо), так і на зовні, на системи вищого рівня. Контролінг у цьому розумінні — зародок філософії ефективності, що може слугувати методологічною базою справжньої глобалізації.

Як висновок, можна сказати, що сучасний контролінг існує в двох іпостасях, що, на жаль, розходяться все далі й далі: контролінгу, як різновиду практичної діяльності в сфері управління, і контролінгу як області наукової думки. Два різних розуміння контролінгу призводять до певного конфлікту, вирішення якого може дати багато контролінгу в кожному з цих розумінь.

Література

1. Аудит і ревізія підприємницької діяльності; За ред. Ф. Ф. Бутинця. — Житомир: Рута, 2001. — 416 с.
2. Білуха М. Т. Теорія фінансово-господарського контролю і аудиту. — К.: Влада, 1996. — 348 с
3. Калюга С. В. Фінансово-господарський контроль у системі управління. — К.: Ельга, Ніка-Центр, 2002. — 360 с.
4. Крамаровский Л. М. Ревизия и контроль. — М.: Финансы и статистика, 1988.-300 с.
5. Максимова В. Ф. Теоретичні та методологічні засади формування цілісної системи внутрішнього контролю в управлінні промисловим підприємством : дис. д-ра екон. наук: 08.06.04 / Одеський держ. економічний ун-т. — О., 2006. — 581 с.
6. Нападковська Л. В. Внутрішньогосподарський контроль у ринковій економіці: Монографія. — Д.: Наука і освіта, 2000. — 224 с.
7. Валуев Б. И. Оперативный контроль экономической деятельности предприятия / Б. И. Валуев, Л. П. Горлова, Е. Л. Зернов. — М.: Финансы и статистика, 1991. — 224 с.
8. Дрозд І. К. Система фінансово-економічного контролю в Україні : Дис. д-ра екон. наук: 08.06.04 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. — К., 2005. — 448 с.

9. Шевчук В. О. Контроль господарських систем в суспільстві з перехідною економікою: Дис. д-ра екон. наук: 08.06.04 / Київський держ. торговельно-економічний ун-т. — К., 1999. — 528 с.

10. Дайле А. Практика контроллинга: пер. с нем. / под. ред. и с предисл. М. Л. Лукашевича и Е. Н. Тихоненковой. — М.: Финансы и статистика, 2001.

11. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента. — К.: Ника-Центр, 1999. — 512 с. — (Серия «Библиотека финансового менеджера»; Вып. 3).

12. Фалько С. Г. Контроллинг для руководителей и специалистов. — М.: Финансы и статистика, 2008. — 272с.

Воронова М. О., канд. екон. наук, доц.,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОБЛІК ПЛАТИ ЗА КОМП'ЮТЕРНУ ПРОГРАМУ

Комп'ютерна програма є об'єктом права інтелектуальної власності (авторське право) й охороняється як літературний твір у відповідності до чинного законодавства України.

Автору такого об'єкту належать майнові права на особисте їх використання та права з надання дозволу на їх використання іншими особами у визначений спосіб, згідно норм ст. 15 Закону України «Про авторські та суміжні права» (надалі Закон 1 [1]).

За передачу (відчуження) майнових авторських прав автору виплачується винагорода у формі одноразового (паушального) платежу, або у формі періодичних платежів (фіксованих та у вигляді відсотків) — відрахувань за кожний проданий примірник чи кожне використання твору (роялті), або комбінованих платежів. Розмір і порядок виплати авторської винагороди за передачу права на використання встановлюються в авторському договорі (ст. 33 Закону 1).

За авторським договором згідно ст. 31—33 Закону 1 передаються виключні майнові права власності автора на об'єкт права (твір — комп'ютерну програму) у вигляді договору про передачу (відчуження) виключних прав та майнові права на використання цього об'єкту іншими особами у вигляді ліцензійного договору, ліцензії.

Плата за передачу примірника комп'ютерної програми кінцевому користувачу як матеріального об'єкту в якому її втілено,